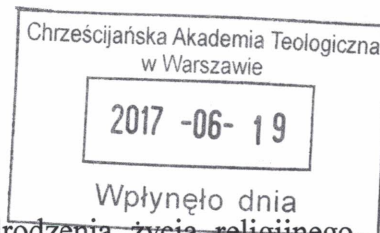

SUMMARIUM

Koniec XX stulecia był dla Białorusi okresem odrodzenia ~~życia religijnego~~, zwrotu ku utraconym duchowym bogactwom, sformowania nowej orientacji stylistycznej. Proces ten wymagał nieustannej nauki, a nawet pomocy ze strony badaczy w dziedzinie kompetentnej i odpowiedzialnej pracy nad zachowaniem i rekonstrukcją ulegających zapomnieniu tradycjom religijnym jako istotnej części doświadczenia kulturowego, ukierunkowanego na najwyższy ideał duchowy. Ten ideał kształtuje etniczny wymiar prawosławnej kultury wokalne, najważniejszym elementem której jest praktyka śpiewacza, ujawniająca dynamikę zmian i wzajemnych relacji pomiędzy poszczególnymi tradycjami stylistycznymi. Na współczesnym etapie rozwoju muzykę liturgiczną charakteryzuje wzrost zainteresowań problemami wokalistyki cerkiewnej jako białoruskiego dziedzictwa i świadomość konieczności jego wielostronnego nauczania.

Wybór chronologicznych ram badawczych (wiek XIX – XXI) podyktowany był zarówno znaczną liczbą muzycznych i historycznych źródeł jak i specyfiką przejawów muzyczno-artystycznych omawianej epoki.

Za **podmiot badawczy** uznano tradycję cerkiewno-wokalną Cerkwi Prawosławnej oraz cerkiewny wymiar współczesnej posługi liturgicznej.

Przedmiotem studium stało się odrodzenie tradycji wokalne jako elementu towarzyszącego procesowi odnowienia cerkiewno-śpiewaczej kultury od końca wieku XX po początek wieku XXI na terytorium eparchii grodzieńskiej; współistnienie wokalne podstawy Służby Bożej z autorską twórczością artystyczną, kanonu śpiewaczego i chóralnego wykonawstwa.

Aktualność wybranego tematu. Prezentowane badania poświęcono pogłębionemu studium tradycji śpiewaczych Cerkwi Prawosławnej na terenie eparchii grodzieńskiej, odnosząc się do nich jako do fenomenu kulturowego, mającego ogromne znaczenie w duchowego wymiaru historii Białorusi i w znacznej mierze ukierunkowującego drogi jej rozwoju. Aktywny proces odrodzenia świadomości religijnej i życia cerkiewnego, warunkowany historycznymi wydarzeniami z końca XX stulecia domaga się dołożenia pilnych starań w rozwoju pracy badawczej nad tradycją śpiewczą jako istotnego aspektu praktyk liturgicznych Eparchii, jej systematyzacji i ochrony. W związku z tym szczególną wagę mają te prace naukowe, które za temat i cel badań biorą problemy funkcjonowania praktyki cerkiewno-śpiewaczej na określonym terytorium – eparchii grodzieńskiej.

Aktualność poniższego studium zapewnia także:

- kompleksowe podejście badawcze, odwołujące się do rezultatów zgłębiania muzycznych tradycji liturgicznych w kontekście historycznym, teologicznym i kulturowym;
- uwzględnienie komponentów systematyki cerkiewnej tradycji wokalnejszej Ziemi Grodzieńskiej;
- pogłębienie dynamiki procesów kulturowych w sferze kultury cerkiewnej;
- branie pod uwagę przez badaczy punktu widzenia tradycyjnych wykonawców wokalnejszej muzyki cerkiewnej; takie podejście naukowe sprzyjać będzie pogłębieniu analiz przejawów kulturowych w czasie obecnym, przydatnym do wyznaczenia perspektywy dalszych humanistycznych poszukiwań.

Prawosławna praktyka wokalna jawi się bowiem nie tylko jako element artystyczny, lecz też jako komponent życia społecznego (A. Sochor). Z tego powodu problem badawczy obecności *de facto* cerkiewnych tradycji wokalnych w życiu współczesnym jeszcze bardziej podwyższa stopień aktualności niniejszej dysertacji.

Cel badawczy: badanie i całościowa charakterystyka kultury religijnej w tradycji prawosławnej i dynamika jej przemian zarówno na przełomie XX i XXI wieku, jak i w chwili obecnej na obszarze eparchii grodzieńskiej w aspekcie przejawów historyczno-kulturowych, teologicznych, a zwłaszcza wokalnych.

Na drodze do osiągnięcia wskazanego celu wyznaczono następujące ZADANIA:

- kolekcja i systematyzacja wokalnych źródeł dziewiętnastowiecznych zachowanych w Eparchii;
- dokonanie opisu naukowego (na poziomie generalizacji) systemu badań dziedziny wokalistyki cerkiewnej w Ziemi Grodzieńskiej od końca XIX do początku wieku XX;
- przeprowadzenie porównawczych badań nad odrodzeniem tradycji cerkiewno-wokalnejszej na przełomie XX i XXI wieku;
- wskazanie i przebadanie cech charakterystycznych funkcjonowania praktyki cerkiewno-wokalnejszej na etapie współczesnym;
- dokonanie analizy utworów chóralnych - reprezentantów cerkiewnej (religijnej) tradycji z wyznaczeniem ich charakterystycznych cech stylistycznych na przykładzie dzieł kompozytorów grodzieńskich: ks. protojereja Aleksandra Szaszkowa i ks. protojereja Andrzeja Bondarenko;
- usystematyzowanie i opis materiałów Międzynarodowego Festiwalu Wokalistyki Prawosławnej „Kałożskij Błagowiest” jako szczególnej formy twórczości

kulturalnej sprzyjającej procesowi odrodzenia cerkiewnych tradycji eparchii grodzieńskiej.

Materiał badawczy. Badania przeprowadzono w oparciu o źródłowe dzieła wokalne (zarówno teksty drukowane jak i rękopisy), znajdujące się w grodzieńskim Państwowym Muzeum Historii Religii, w bibliotece męskiego monasteru Zaśnięcia Marii Panny w Żyrowicach czy mińskim Seminarium Duchownym (filia Żyrowic), w bibliotece soboru katedralnego Opatrzności Bożej, a także materiałów zebranych w czasie „ekspedycji badawczej” na terenie parafii diecezjalnych. Za materiał do prowadzenia badań posłużyły też liczne wywiady, ankiety i rezultaty rozmów z przekazicielami liturgicznej tradycji wokalne Diecezji: z proboszczami, z zatrudnionymi w Eparchii kapłanami, z dyrygentami chórów, śpiewakami, parafianami, kompozytorami, jak też członkami jury wzmiankowanego festiwalu „Kałożskij Błagowiest”.

Rozdział trzeci napisano na podstawie dokumentów normatywnych, protokołów, historycznych i statystycznych danych dotyczących prawosławnych festiwali wokalnych organizowanych w Grodnie. Analiza wskazanych źródeł pozwoliła na wyznaczenie kryterium systematyzacyjnego i utworzenia modelu typologicznego odnośnie do funkcjonowania cerkiewnej kultury wokalne w eparchii grodzieńskiej. Ich rozpatrywaniu poświęcono poszczególne podrozdziały.

Novum badawcze. Autor prezentowanej dysertacji oparł się w szczególności na muzykologii rodzimej.

- problem odrodzenia tradycji śpiewaczych został ujęty w aspekcie diachronicznym, z podkreśleniem zwłaszcza historyczno-kulturowych i cerkiewno-wokalnych wyróżników;

- przeprowadzono systematyczno-typologiczne badania nad śpiewaczą kulturą liturgiczną omawianej Eparchii we współczesnym czasie;.

- sformułowano, usystematyzowano i dokładnie przebadano teologiczny dorobek cerkiewny eparchii od XIX do XXI wieku;

- opisano cerkiewne (parafialne, dziecięce) i świeckie zespoły śpiewacze diecezji, traktując je jako przekazicieli tradycji cerkiewno-śpiewaczej;

- przeanalizowano i opisano spuściznę kompozytorską wspomnianych wcześniej kapłanów diecezjalnych;

- przeprowadzono kompleksowe badania nad głównym fenomenem kulturowym Eparchii – Międzynarodowym Festiwalem Wokalistyki Prawosławnej „Kałożskij Błagowiest”.

Teoretyczne i metodologiczne podstawy badań. Temat i naukowe ukierunkowanie dysertacji domagało się wykorzystania szerokiego *spectrum* metodycznego, czyli uzupełnienia metod ściśle muzykologicznych metodami dyscyplin pokrewnych. Za zasadniczą uznano metodę kompleksową, niezbędną podczas rozwiązywania problemów interdyscyplinarnych. Prócz tego odwołano się do stosowanej w pracach rosyjskich i białoruskich mediewistów metody badania źródeł, a także zespół metod paleograficznych. W analitycznych częściach dysertacji wykorzystano metodę analizy strukturalno-typologicznej, gdyż pozwala ona na uporządkowanie i usystematyzowanie znacznej części zawartego tu materiału. Autor obecnie prezentowanej dysertacji uważa tę trzecią metodę za najkorzystniejszą do prowadzenia badań nad kulturą cerkiewno-wokalną eparchii grodzieńskiej.

Teoretyczne i praktyczne znaczenie badań. Wartość niniejszej dysertacji w znacznej mierze polega na wypracowaniu metodologicznego aspektu badań nad cerkiewną kulturą wokalną poszczególnych regionów, włączając w to także praktyczne poradnictwo co do jej przyswojenia i ochrony. Dysertacja była przedmiotem długoletnich, zakrojonych na szeroką skalę badań. Znaczną pomocą służył autorowi wykładowca śpiewu cerkiewnego w seminarium duchownym, proboszcz, sekretarz grodzieńskiej eparchii, organizator i członek jury Międzynarodowego Festiwalu Wokalistyki Prawosławnej „Kałożskij Błagowiest”. Przekazane przezeń doświadczenie muzykologiczne przydało się podczas dalszego pogłębiania refleksji nad funkcjonowaniem kultury wokalnej Białoruskiej Cerkwi Prawosławnej i jej tradycji kulturowych, a także podczas analizy liturgicznej praktyki wokalnej innych wyznań chrześcijańskiej. Materiał dysertacyjny można wykorzystać zatem podczas kursów historii muzyki cerkiewnej w seminariach i uczelniach duchownych, a także podczas kursów historii muzyki w college'ach muzycznych i muzycznych akademiach.

Struktura dysertacyjna. Niniejsza praca składa się z Wprowadzenia, trzech rozdziałów, Zakończenia, Summariu, spisu wykorzystanych źródeł, aneksów i płyty CD.

We **Wprowadzeniu** zamieszczono ogólną charakterystykę pracy, poszerzoną o kwestie aktualności wyboru tematu, jego nowatorstwa, wyznaczenia celów i zadań dysertacji, opisu teoretycznego i metodologicznego profilu badań.

W paragrafie drugim opisano literaturę dotyczącą historycznej i teoretycznej strony funkcjonowania tradycji wokalnej na początku wieku XIX, w szczególności zwracając uwagę na prace W. Odojewskiego, D. Razumowskiego, S. Smoleńskiego, W. Mietałowa, A. Preobrażenskigo, I. Wozniesińskiego.

W wieku XX pytania o liturgiczny wymiar sztuki wokalne rozpatrywano w pracach i opisach badań I. Garnera, W. Bielajewa, N. Uspieńskiego, M. Brażnikowa, T. Liwanowej, S. Skriebkova i innych.

W ostatnim dwudziestopięcioleciu wieku XX i na początku wieku XXI pojawiła się znaczna ilość prac badawczych, bazujących na nowym podejściu naukowym do teorii i historycznego wymiaru religijnej kultury muzycznej w Rosji. Wypada zwrócić tu uwagę na prace W. Protopopowa, A. Kandyńskiego, A. Hierasimowa-Piersickiego, S. Zwieriewej. Przeanalizowano też literaturę naukową odnoszącą się do problemów prowadzenia zespołów instrumentalnych i chórów, nie pomijając ogólnych odniesień do Liturgii. Takie podejście spotykamy w pracach P. Sikura czy N. Bałujewej. Podobną metodę oferuje mediewistyka, reprezentowana przez prace Ł. Kostiurowca, O. Dadimowej, T. Lichacza czy Ł. Gustowej.

Oddzielnie rozpatrywano terminologiczny wymiar aparatu badawczego. Paragraf 3 Wprowadzenia poświęcono semantyce pojęć *muzyka religijna*, *muzyka cerkiewna* i *utwory paraliturgiczne*.

Rozdział pierwszy. Okres rozkwitu kultury wokalne Cerkwi Prawosławnej na ziemi grodzieńskiej (od drugiej połowy XIX stulecia do początku wieku XX) poświęcono opisowi i systematyzacji materiałów znajdujących się w archiwach i uzyskanych drogą „badań ekspedycyjnych”.

Po rozbiórze Rzeczypospolitej pod koniec wieku XVIII ziemia grodzieńska wraz z przylegającymi do niej kilkoma guberniami weszła w skład Imperium Rosyjskiego pod nazwą Kraju Północno-Zachodniego. W roku 1900 ustanowiono samodzielną eparchię grodzieńską. Od tego czasu daje się zauważyć znaczna aktywizacja i praca na rzecz odrodzenia i rozwoju śpiewu cerkiewnego w parafiach. Oto powód, dla którego narracja rozdziału odwołuje się do stanu śpiewu cerkiewnego w połowie wieku XIX, szczegółowo opisując system nauczania wokálnego, analizując i systematyzując źródła śpiewacze i pozyskane dzięki „ekspedycjom” materiały (wydania synodalne, „Praktykę Lwa Bachmietiewa”, śpiewniki cerkiewne, zbiory dzieł autorskich czy modlitewniki), co pozwoliło na wyróżnienie jakości związków kulturowych z parafiami prawosławnymi w Polsce (monaster św. Onufrego w Jabłecznej, warszawska Akademia Teologiczna i inne), podkreślając działalność kościelnych zespołów śpiewaczych i wskazując „aktywistów” na polu śpiewu cerkiewnego.

Ogólnie mówiąc, okres od końca wieku XIX do początku XX stulecia uznać można za czas rozkwitu w dziedzinie spraw cerkiewno-wokalnych na ziemi grodzieńskiej. Wiele naliczyć może właśnie ta epoka wyróżników kulturowo-

stylistycznych, które dały impuls do funkcjonowania i trwania w systemie liturgicznej sztuki cerkiewnej podczas tragicznych prześladowań Ortodoksji w wieku XX. Dzięki temu systemowi mogło nastąpić odrodzenie tradycji wokalnych eparchii grodzieńskiej pod koniec tego stulecia.

Rozdział drugi. Funkcjonowanie cerkiewnej kultury wokalne w eparchii grodzieńskiej (okres współczesny). Rozdział ten jawi się jako najbardziej rozbudowana i usystematyzowana część dysertacyjna. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku w sposób znaczący dokonywała się aktywizacja życia cerkiewnego, zwłaszcza w wymiarze parafialnym. Sytuacja taka wiązała się z zakończeniem czasu prześladowań Prawosławia, a rozpoczęciem zupełnie jakościowo nowych relacji między Państwem a Cerkwią. 18 lutego 1992 roku na podstawie postanowienia Najświętszego Synodu Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej dokonano się odrodzenie Eparchii w granicach Obwodu Grodzieńskiego Republiki Białorusi. W roku 1996 na miejscowej katedrze zasiadł wyznaczony Najdostojniejszy Artemiusz, uzyskując tytuł biskupa Grodna i Wołkowyska. Od tego czasu rozpoczęła się systematyczna i bardzo owocna praca nad odrodzeniem diecezjalnym.

Przemiany historyczne dotyczące eparchii towarzyszą zasadniczo społecznym i kulturowym procesom dokonującym się w dziedzinie śpiewu cerkiewnego. Paragraf drugi i trzeci rozdziału bardzo szczegółowo analizuje cerkiewny system wokalistyki realizowany na trzech poziomach:

- parafialnej praktyki śpiewaczej przełomu wieków (wieś Orla w rejonie suszczeńskim, kościół pod wezwaniem Św. Włodzimierza i sobór katedralny Opatrzności Bożej w Grodnie);
- wykonawstwa muzyki religijnej przez świeckie zespoły wokalne (Chór Kameralny *Dojlictwa* czy chór kameralny *Capellae Grodniensis*);
- wskazania na współczesne zespoły śpiewacze diecezji (chóry parafialne Wołkowyska, Krasnosielska, wioski Porozowa w rejonie Świsłoczy, soboru katedralnego Opatrzności Bożej, soboru Wszystkich Białoruskich Świętych w Grodnie czy chór kapłanów eparchii grodzieńskiej). Oddzielnie potraktowano i opisano problemy wokального wychowania dzieci, realizacji diecezjalnych projektów edukacyjnych dla dyrygentów chórów i śpiewaków, a także wskazano na rolę kanonu w wokalne tradycji cerkiewnej jako istotnego punktu odniesienia dla praktyki współczesnej.

Autor jest jednak przekonany, iż liturgiczna świadomość posługi Bogu i jej wokalne wyrażenie jako istotnej części starożytnej tradycji u początku procesu

odrodzeniowego, a w pewnym sensie także obecnie, stanie się rychło jedynie obiektem marzeń, a nie autentycznym celem, który warto osiągnąć. Posługa liturgiczna w naszych czasach, nawet w pobieżnym oglądzie, obnaża eklektyzm dróg rozwojowych i zapędów reformatorskich, dotyczących śpiewu jako istotnego komponentu liturgicznego. Do posługi tej włącza się bowiem zarówno przykłady dawnych śpiewów jednogłosowych i wywodzących się z okresu wczesnej wielogłosowości, wywodzące się z różnych epok zharmonizowane opracowania i dzieła autorskie reprezentujące bardzo szeroki diapazon stylistyczny. Dostatecznie ostro na współczesnych *klirosach* uwypatnia się też problem zagrożenia ośmiogłosowości.

Paragrafy trzeci i czwarty zostały poświęcone spuściźnie religijnej kompozytorów-duchownych: protojereja Aleksandra Szaszkowa i protojereja Andrzeja Bondarenko. Dzieła te zostały po raz pierwszy zebrane, przeanalizowane, dokładnie opisane, usystematyzowane i wzbogacone o materiał biograficzny i analityczny. W ten sposób przedstawiono dwa twórcze portrety kompozytorskie.

Rozdział trzeci. Międzynarodowy Festiwal Wokalistyki Prawosławnej „Kałożskij Błagowiest”

Rozdział ten poświęcono unikalnemu projektowi kulturalnemu eparchii – Festiwalowi Wokalistyki Prawosławnej. Autor dokonał tu zintegrowanego podejścia metodologicznego z uwagi na złożoność i wieloaspektowość omawianego zjawiska. Materiał dotyczący Festiwalu został po raz pierwszy usystematyzowany i dokładnie przeanalizowany.

Festiwal „Kałożskij Błagowiest” jako kulturowy fenomen opisano na dwu płaszczyznach:

- historii festiwalu, jego koncepcji, składu Komitetu Organizacyjnego i Jury;
- wskazań na potencjał wykonawczy (wykaz uczestników, laureatów oraz charakterystyka chórów, zdobywców Grand Prix festiwalu).

Z metodologicznego punktu widzenia bardzo istotne znaczenie ma paragraf czwarty: *Festiwal „Kałożskij Błagowiest” w oczach uczestników i słuchaczy*. Przytoczono tutaj krótkie rozmowy z uczestnikami Festiwalu, dokonano analizy jego rezultatów oraz wyników badań ankietowych dyrygentów; odwołano się do opinii parafian-słuchaczy i członków festiwalowego Jury.

W **Zakończeniu** podsumowano zasadnicze refleksje narracji dysertacyjnej.

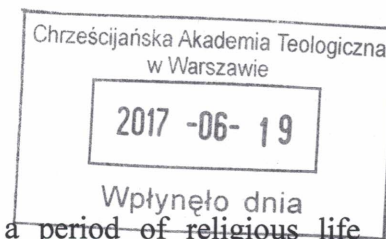
Lista wykorzystanych materiałów źródłowych obejmuje 131 pozycje.

Do zasadniczego korpusu dysertacji dodano 6 Aneksów. Na płycie CD zarejestrowano utwory protojereja Aleksandra Szaszkowa i protojereja Andrzeja

Bondarenko, a także migawki z Międzynarodowego Festiwalu Wokalistyki
Prawosławnej „Kałożskij Błagowiest”.

SUMMARY

The end of the 20th century became to Belarus a ~~period of religious life~~ regeneration, of the return to the lost spiritual reaches, of creation a new stylistic orientation. Such a process needed a continuous learning, and even a strong researchers' help in the branch of competitive and responsible behaviour and at reconstruction more and more forgettable religious traditions, these essential part of cultural experience directed to the highest spiritual Ideal.

Such an ideal forms an ethnical dimension of the Orthodox vocal culture, of which the most important element is a vocal praxis, presenting changes dynamic and relation between separate stylistic traditions. In the contemporaneous develop stage, the liturgical music describes itself by increasing of interest in the church vocal problems treated as a Belarusian heritage which seems to be learned in multipart way.

The choice of chronological research extent (from 19th century till 20th one) was depended by many musical and historical sources and specific musical and artistic features of the epoche as well.

As a **research object** was chosen a vocal tradition of the Orthodox Church and ecclesial dimension of contemporaneous Liturgy.

A **subject** of study was a regeneration the vocal traditions as a coexistent element with a process of renovation ecclesial vocal culture from the end of 20th century till beginning of the 21st one in the Grodno Diocese territory. It was a coexistence of vocal liturgical dimension with an authors' artistic creations, with a vocal canon and a choir executions.

Actuality of the chosen theme. The presented researches were directed to the profound study on the vocal traditions in Grodno-Diocese, treating them as a cultural phenomenon, significant to the spiritual Belarusian story and having a large influence to the develop ways in Belarus. An active regeneration process of the religious conscious and the ecclesial life especially in context of the 20th century end events is demanding diligence by the research work on the vocal tradition as an essential aspect of the liturgical praxis in the Diocese, on its systematisation and defence. Related to this situation, only dissertations describing vocal and liturgical problems on the concrete territory and in the concrete context seem to be the most important at the present time.

Actuality of the study above is guaranteed also by:

- A complex research method, relating to the earlier results of profound studies on the musical traditions in their historical, theological and cultural contexts;

- Taking into consideration components of systematisation an Orthodox vocal tradition in the Grodno-Land;
- Increasing of dynamic of culture processes in the branch of ecclesial culture;
- Non omitting traditional executors' point of view by researchers; such a scientifically method would help in cultural phenomenon analyses at the present and in the future perspectives of humanistic search.

An Orthodox praxis just seems to be not only an artistic phenomenon but also an essential component of the social life (A. Sochor). And because of this, the research problem is concerning *de facto* to a presence of described traditions modern life, that makes the thesis actuality degree higher.

The research aim: a comprehensive characteristic a religious culture in the Orthodox tradition and a dynamic of its changes on the turn of the 20th and 21th centuries and at the present on the territory the Grodno-Diocese in aspect of historical, cultural, theological and vocalist features.

On the way to reach this aim above the Author has designated some TAKS:

- Collection and systematisation vocal from 19th century sources conserved in the Diocese;
- Scientific describing (on the generalisation degree) the research system in the ecclesial vocal branch in the Grodno-Land from the end of 19th century till beginning of 20th one;
- A comparative researching on the regeneration process of the ecclesial-vocal tradition at the turn of the 20th and 21st centuries;
- Demonstration and doing research on the characteristic feature in functional aspect of ecclesial praxis in modern time;
- Analysis the ecclesial (religious) choir pieces to sign characteristic style-features using as examples A. Shashkov's and A. Bondarenko's achieves, (both are famous priests-composers from Grodno-Diocese);
- Systematisation and describing materials connected with the International Orthodox Church Vocal Festival «Kolozhsky Blagovest» treating them as a special form of cultural vocal activity in the Diocese;

Research material. The researches were done basing on the vocal sources (both edited and unedited ones), collected in the Grodno State History of Religion Museum, in the Orthodox monastery library in Żyrowice, in the Minsk Seminary, in the cathedral library and on the material found during "research expeditions" in Grodno-Diocese parishes.

The main documents needed to research, of which results can you find in the thesis above, were many interviews, questionnaires and registration of the meetings with the “minder” of the diocesan liturgical vocal tradition: with parish priests, choir singers, parishioners, composers and members of the mentioned above Festival Jury.

The third chapter of this dissertation was written on the documental base: the Author used many normative documents (minutes, historic and statistic data about the Orthodox vocal festivals, organised in the Grodno-Diocese). The documental analysis helped to present a systematic criteria to create a typological model of the develop way of ecclesial vocal culture in the Diocese. This part-presented analysis is a content of each subsection.

The research *novum*. There are many causes to name this dissertation a new one. The principal cause is the Author’s fatherland musicology choice.

- The problem of regeneration vocal traditions was presented in a diachronical aspect with an exposition Belarusian history, its characteristic features connected with a ecclesial-vocal culture;
- This dissertation is the first one where we find systematic and typological form of researching related to the today situation;
- The diocesan culture heritage from the 19th till 21st century is described here in details;
- All diocesan vocal ensembles (working in parishes, children choirs) are deeply analysed;
- Only here you can find information about the mentioned above priests-composers;
- Only this author could be so kind to discuss on the story and today situation of the “Kolozhsky Blagovest” Festival.

The theoretic and methodological research bases. The theme and scientific degree of this dissertation needed to use a large methodological *spectrum*. The Author had to apply not only musicological methods but also the other ones, used in the other science branches. As a principal one he has chosen the complex method, indispensable to solve interdisciplinary problems. Apart from this was also used a Russian and Belarusian scientists’ source researching method helping at the solving medieval culture problems and also a complex palaeographical methods. The analytical dissertation parts you can find a structural and typological method which permits to put in order and systematize the great deal of scientific material. In an Author’s opinion

the last method seems to be the most useful at the work on ecclesial, vocal culture of the Grodno-Diocese.

Theoretical and practical research importance. The most significant importance of this dissertation bases on the methodological aspect of researches. Grace of it we can be not only interested in the ecclesial culture but also be known about its practical conservation and protection. This thesis grew as a result of the great-dimension work in which took part a sing teacher in the seminary, a parish priest, a secretary at the Grodno-Diocese, a jury member of the International Orthodox Vocal Festival "Kolozhsky Blagovest". The musicological experience he handed over, helped the Author in make his scientific reflexion deeper, especially when he searched a functional model of vocal art in the Belarus Orthodox Church and its cultural traditions or worked on the analysis liturgical praxis in other Christian confessions. That because the material included in this thesis could be needed at the history of music studies in seminaries and also could be helpful in education at music colleges and Academies.

Structure of dissertation. This thesis above is made up from Introduction, three chapters, Ending, Summary, a sources list, annexes and CD.

The Introduction includes a general dissertation characteristic, reached by reflexion on actuality of chosen topic, its inventiveness, the Authors aims and tasks, theoretical and methodological aspects of researches.

In the second section the bibliography is presented. There are mentioned the books of which content is connected to the vocal tradition in the 19th century, drawing our attention particularly in Odoyevski's, Razumovski's Smolenski's and other scientific studies.

In the 20th century such musical traits were created by I. Garner. W. Belajev, N. Uspienski and other.

In the last quarter of 20th century and et the beginning of the 21st one they edited a great deal of research studies, based on the new methodological way both to the theoretical and historical dimension of religious musical culture in Russia. Let us note the Protopopov's, Kandynski's, Zwereva's texts.

It were analyzed also a scientific literature concerning to the new ways of leading both choirs and orchestras, without omitting the liturgical connections. This way of researching can we find in Kostiukowec's, Dodimova's or Gustova's works.

It was also separately discussed a terminological dimension of the researching. In the third section of Introduction the Author presents the meaning of *the religious music, the Orthodox Church music* and *not liturgical pieces*.

The first chapter. The peak-period of the vocal culture develop in the Grodno-Land (from the second half of 19th century till the beginning of the 20th one). In this chapter are there discussed described and put in systematization archive materials and these collected on the “expedition” way.

After the first partition of Poland, at the end of 18th century the Grodno-Land and some other lands became a part of the Russian Emporium naming Nord-East Land. In the 1900th year was founded an apart Grodno-Diocese. From this time the great social activity is remarkable to renovate a vocal degree in the orthodox parishes. That because the Author needed to return into the first half of the 19th century when he wanted to describe in details ways of vocal education with deep scientific analysis and systematisation the sources and “expedition” materials (synodical books, *A Lev Bachmetev Praxis*, a church song books, the artistic works or prayer books). Such a collection permitted to present a quality of contacts with the Orthodox in Poland (the Saint Onufry monastery in Jableczna or the Warsaw Theological Academy), to discuss an activity of ecclesiastical singer ensembles and not omit the biography of “song-activist”.

In general, the period from the end of 19th do the beginning of 20th century can be named “a peak-period”. There are many characteristic features in it, the features which helped the people be withstood and faithful to the liturgical art tradition during the tragic persecutions in the 20th century.

The second chapter. An ecclesiastical vocal culture functionality in the Grodno-Diocese (the contemporary period).

This chapter is the longest part of the dissertation. It was remarkable a develop of Orthodox life at the end of 1990th, especially in the camp of ecclesiastical life. Such a situation was connected with that Orthodox persecutions were over and it was initiated a new quality period of coexistence the Country and the Orthodox Church.

In 1992 (February, 18) on the base of the Russian Orthodox Church Saint Synodical decision the regeneration of the Diocese life was initiated in the Grodno-Oblast Belarus Republic.

In 1996 the archbishop Artemius is called with a Grodno and Wolkowisk Bishop name. From this moment the systematic and very fruitful regeneration work is begun.

The historical changes have also both social and cultural dimensions. So in the second and third sections the Author describes in details a vocal educational way in three degrees:

- The vocal praxis in parishes (village Orla, St Vladimir and cathedral Providence churches in Grodno)
- Presentation the religious music by the not ecclesiastical vocal ensembles (the Chamber Choir *Dojlicwa* or the choir *Capellae Grodniensis*)
- Describing of activity the contemporaneous singer ensembles in the Diocese.

The analysis make the Author convinced that the liturgical capacity and its vocal expression, in the beginning of regeneration period treated as an important and even an essential part of the culture (it is that we can note also today), very quickly becomes to be a dream object only and not a desiderated aim. The liturgical life and its very important component, the vocal art, in the contemporary period seem to be very eclectic compound. When we are in the church we can hear both and old one-voice chant and an example of early polyphony; the harmonized folk song and sublimed artistic creation. Even the eight-voice-polyphony seems to be in danger.

The third and fourth section are dedicated to the A. Shashkov's and A. Bondarenko's heritage. These priests' and composers' pieces were very deeply analysed, at the first collected, systematized and reached by the composers' biographies. This way we can enjoy with the new composers' portraits.

The third chapter. The International Orthodox Vocal Festival "Kolozhsky Blagovest".

In this chapter was described an exceptional cultural project in the Diocese – the Festival. The Author used here an integral method to present a complexity of this phenomenon. The material concerning to this Festival at the first was systematized and deeply analyzed.

Such a phenomenon was described in two aspects:

- The Festival history, its conception and both of the Organization Committee and the Jury members.
- Presentation the performance possibilities (the performers' and winners' lists, the choirs characteristic the Grand Prix winners and so on).

From the methodological point of view very important is the fourth section: *The Festival "Kolozhsky Blagovest" in its participants' and audience' opinion*. In this chapter it quotes interviews with the participants, it analyzes Festival results; we can also be known about the audience opinion jury members.

In the **Ending** are collected the main topics of dissertation.

After it there is a sources list (131 pieces).

There are also added six annexes. In the CD are registered musical A. Shashkov's and A. Bondarenko's works and fragments of the Festival music as well.

